

PANNON JAZZVILÁG • Simon Géza Gábor

SGG elsősorban diszkográfus, 1964 óta kutatja a magyar jazz történetét, a Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság alapító tagja, a www.jazzkutatás.eu című lap főszerkesztője, jónéhány Bohém-album kiadója. Legkedvesebb témájából, a magyar klasszikus jazz (nagyközönség számára szinte teljesen ismeretlen) történetéből szemezget cikkeiben, a magyar ragtime-től a magyar swingig. Csemege!

Martiny Lajos, a magyar swingkirály (1912-1985)

 Június 11-én ünnepeljük a magyar swingkirály, Martiny Lajos, századik születésnapját. A Budapest IX. kerületében született Martiny, becenevén Lajcsi, sokoldalú képzést kapott, zenei tehetsége hamar kitűnt. Számos korai magyar jazzbandben megfordult, akikkel Európa számos országában hatalmas sikerrel szerepeltek. Egy-egy városban 60-80 jazzkoncertet adtak. Egy svájci lap az ott turnézó magyar bandet Duke Ellington zenekarához hasonló nagyságrendűnek vélte.

Martiny Lajos együttese, a Smiling Boys 1935-ben éppen az első lemezfelvételein dolgozott. A felvételi nap végén a zenészek már mind elmentek, csak Martiny és az énekes szólista, Kalmár Pál maradt az Odeon lemezárka stúdiójában.

Maradt még egy, a felvételre előkészített, előlegegített lakklemez. Kalmár Pálnak ekkor támadt egy ötlete:

– Mi lenne, ha felvennénk azt a darabot, amit már jó ideje énekelek, de eddig egyik lemezgyár sem akarta rögzíteni, mert szerintük annyira szomorú, annyira gyászos darab, hogy senki sem venné meg? Csináljuk meg! Külön pénzbe már nem kerül. A lakklemez úgys tönkremenne.

Martiny Lajos a zongorához ült, Kalmár Pál a mikrofonhoz lépett. Aligha sejtették, hogy azokban a percekben a XX. századi tánczene egyik legnagyobb slágerét és a jazztörténet egyik igen jelentős standard darabját, a *Szomorú vasárnapot*, angol címén a *Gloomy Sunday*-t segítik a világra, amelyet – ahogy szokták mondani – szinte mindenki, aki élt és mozgott, felvett lemezre. Billie Holiday, a korszak kiemelkedő színesbőrű énekes sztárja a Teddy Wilson együttesrel például három változatban is lemezre énekelte a darabot.

Az alkalmanként 7-15 tagú Martiny Rhythm Band az 1940-es évek swing jazzének egészen kiváló példáival szolgált a hallgatónak az eredetileg Székely Pál mérnök által a budapesti Radiola Electro Record részére rögzített hangfelvételt

sorozattal, amely egy nyugat-német kiadó jóvoltából LP formátumban is megjelent. A szólisták a kor magyar jazzsztárjai, Szegedi József (trombita), Pozsonyi István (pozan), Szegedi István (klarinét), Boros László (tenorszaxofon), Radics László (hegedű) voltak. A ritmusszekciót természetesen a zongorista Martiny vezette, Horváth Sándor gitározott, Kurcz Károly bőgőzött, Beamter Bubi dobolt, vibrafonozott. Az énekeszólólista az angol Anita Best volt.

Az egyik legjelentősebb hazai tulajdonú elektrotechnikai cég, a tízezres nagyságrendű gyártmánykatalógussal rendelkező budapesti székhelyű Engel Károly Elektromos Szerelési Anyagok és Készülékek Gyára (EKA) Odeon lemezárkája részére Tiny Matton & His Orchestra álnéven felvett Martiny big band felvételek a korai, rendkívül jól képzett magyar jazz hangszerelő iskola kiemelkedő példái, amelyek műelemzéseit még az 1980-as évek végén Bakos Anikó végezte el. Rendkívül jelentősek Bürger Miklós és Nemes Nagy Péter e téren végzett kutatásai is. Nemes tanulmánya a „Martiny Lajos és a magyar swing”, amely a Magyar Jazzkutatási Társaság jazzkutatási pályázatán díjat nyert, kötetben is olvasható.

Az 1950-es évek magyar jazzfejedelme az évtizedváltáskor a Magyar Rádió Jazz Zenekarától való megválása után saját kvintettet alapító Martiny Lajos volt. A Váradi György (tenorszaxofon), Martiny Lajos (zongora), Kovács Andor (gitár), Kratochwill Jenő (bőgő), Kovács Gyula (dob) összetételű együttest nyugodtan nevezhetjük a tizenöt esztendősi periódus magyar jazz „All Stars” zenekarának. Martiny és együttese természetesen játszhattak amerikai kompozíciókat. Érdekes tény ugyanakkor, hogy Martiny nem favorizálta a jazzfelvételeket. Míg könnyűzenészként, elsősorban szimfonikus könnyűzenészként ebben a periódusban katalógusnyi lemezt készített, addig jazzprodukcióiból mindössze néhány 1957 és 1960 között készített és kiadott hangfelvétel maradt ránk.

Az „Öt perccel éjfél” előtt és a „Jégtánc” mellett a Martiny együttes készítette el 1957-ben az első magyar rock and roll felvételt Bill Haley világslágeréből, a *Rock Around The Clock*-ból amely szerencsére lényegesen több egy jól sikerült rock and roll felvételnél, bár ha csak az lenne, akkor

az ötvenes évekbeli magyar könnyűzenei körülményeket tekintve ez sem lenne kis tett. Ám Martiny Lajos hangszerelői tehetsége és a kiváló kvalitású zenészek révén olyan felvétel készült, amely jó jazzes hangzásával a mai napig kellemes hallgatnivaló.

Martiny jazz-életművének egyik csúcsa kétségkívül az 1960. október 27-én rögzített „Perzsavásár”, a brit Albert Ketelbey híres szalondarabjának teljesen egyedi ízü feldolgozása. A Magyar Hanglemezyártó Vállalat akkor még meglehetősen új Rottenbiller utcai stúdiójában a kvintett már ismert öt tagja mellett 3-4 fuvolás és pikoló játékos is közreműködött. Külön ki kell emelnünk Kovács Gyula invenciózus dobszólóját. Váradi György tenorszaxofonszóloja pedig úgy tűnik, hogy közel két évtizeddel előzte meg a nagy amerikai tenorosok új nemzedékének egyik legjelentősebb tagját, David Murray-t.

A beatzene előretörésével Martiny kissé háttérbe szorult mind az élőzenei, mind a lemezfelvételi piacon. Rajongói nagy öröme ugyanakkor számos jazz szólókoncertet adott. Utolsó nagy periódusában pedig a Martiny-Beamter kvartettben Gayer Ferenc (bőgő) és Baló István (dob) társaságában a kor olyan jelentős helyein játszott telt házak előtt mint az óbudai Zichy Kastély, vagy a Budapesti Művelődési Központ „Jazzpresso” sorozata. 73 esztendősi korában, 1985. szeptember 14-én hunyt el Budapesten.

Bibliográfia

1. Simon Géza Gábor: Egy magyar jazzpionír: Martiny Lajos. Jazz, Budapest, 1986/1
2. Nemes Nagy Péter: Martiny Lajos és a magyar swing. In: Simon Géza Gábor (szerk.): Fejezetek a magyar jazz történetéből

Diszkográfia

1. Lajos Martiny: It's A Hap-Hap-Happy Day. Recordings From The 40's. Black Jack LP 3017 (LP)
2. Jazz And Hot Dance In Hungary 1912-1949. Harlequin HQ 2015 (LP)
3. Hungarian Jazz 1912-1948. Pannonton JL 104 (LP)
4. Hungarian Swing 1929-1945. Pannon Jazz PJ 1013 (CD)
5. Andor Kovács-Gyula Kovács: Guitar-Drums Battle. Hungarian Jazz History 3. Hungaroton HCD 71010 (CD)
6. Bűvölő ritmus. Slágerek Martiny Lajos és együttesének előadásában. Athenaeum 2000 (Rózsavölgyi és Társa) RÉTCD 33 (CD)
7. Jazz Hungaricum CD 10. Early Modern Jazz In Hungary Volume II, Pannon Jazz PJ 1070 (CD)